

Grósz Tamás¹: Szakértői bizonyítás a polgári peres eljárásban

Debreceni Jogi Műhely, 2011. évi (VIII. évfolyam) 4. szám (2011. október) 1-20.

I. Bevezetés

A tudományos, technikai ismeretek az emberi élet minden szegmensében, így a jogérvényesítés különböző területein is meghatározó jelentőséggel bírnak. Habár a különböző eljárásokban alapvetően a szabad bizonyítás elve szerint zajlik a bizonyítási eljárás, a különleges (tudományos, technikai) szakismeretet igénylő tények megállapítása rendszerint a szakértő kötelessége. A szakértői bizonyítás menete, kezdve a szakértői vizsgálat szükségességétől, az adott tény(ek) aggálytalan megállapításáig különbözőképpen nyerhet szabályozást. A megvalósulás módja függ az eljárás menetétől, azaz a résztvevők jogaitól és kötelezettségeitől, az eljárás tárgyától, azaz a bizonyításra szoruló tényektől és függ az eljárás céljától, azaz a bizonyítás irányától. E három kategória meghatározza, hogy kinek mit kell bizonyítania, és ezen belül ki, milyen jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik.

A polgári eljárás a jogalanyok vagyoni, illetőleg nem vagyoni jogaik érvényesítésére szolgál, amelyhez a bíróság a döntéssel, és az ahhoz szükséges eljárás biztosításával járul hozzá. Jelen értekezés célja a polgári peres eljárásban folytatott szakértői bizonyítás sajátosságainak részletes elemzése. Ennek során az eljárás tárgyából és céljából kiindulva a bizonyítási eljárás legfőbb ismérveit áttekintve a szakértői bizonyítás részletszabályait vesszük górcső alá, nagyban támaszkodva az „élő jog” megoldásaira is. Meglátásunk szerint a felek eljárásbeli szerepének elmúlt mintegy húsz évben történt növekedésével párhuzamosan, a szakértői bizonyítás újabb formái jelentek meg, és váltak/válnak egyre gyakoribbá. Mindez nemcsak a „szakszerűbb” perindítást segítheti, hanem az eljárás során – megfelelő bírói gyakorlat esetén – a megalapozottabb döntéshozatalt is feltéve, hogy megbízhatóan hozzáértő személy az, aki a köznapis és jogi ismereteket meghaladó tudást feltételező ténykérdésben állást foglal.

A jelenleg hatályos Pp. a polgári per gyűjtőnév alatt számos pertípust szabályoz, több esetben jelentősen eltérve annak alapelveitől is. Az ún. személyi állapottal kapcsolatos perekben a felek szerepe mérsékeltebb, különös tekintettel a hivatalbóli bizonyítás lehetőségére, ami előidézheti azt is, hogy tényleges jogvita hiányában is sor kerül szakértő kirendelésére. Az ún. kiemelt jelentőségű ügyekben pedig a bíróság tájékoztatási kötelezettsége hiányzik, ami lehet, hogy az adott per gyorsabb lezárásához hozzájárul, de a jogérvényesítés szempontjából nem feltétlenül hatékony. Jelen elemzés tárgyát azonban – Magyar György szavaival élve – a rendes szerkezetű eljárás képezi, tekintettel arra, hogy a következtetések levonására a legjelentősebb, általános szabályok szerint folyó eljárás a legalkalmasabb.

II. Szakértői bizonyítás a polgári peres eljárásban

II.1. A bíróság feladata - a felek jogai és kötelezettségei

A polgári peres eljárás célja az utóbbi évtizedekben többször módosult, a jelenleg hatályos meghatározás az 1999. évi módosítás folytán került a Pp-be. Az eljárás céljában bekövetkezett változások eredményeképp az anyagi igazság² elérésének a helyébe az alaki igazság bíróság által való biztosítása lépett,³ amely lényegében a jogviták eldöntésének tisztességes módját jelenti. A tisztességes eljárás fogalmába beletartozik többek között a felek részére biztosított esélyegyenlőség, amely a jogegyenlőség elvéből következik.⁴ Az Alkotmánybíróság meghatározása szerint a felek esélyegyenlősége egyfajta „fegyveregyenlőség”-et jelent azt, hogy a felek azonos eljárási jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek.⁵ A bíróság előtti egyenlőség magában foglalja továbbá a törvény elé jutás feltételeinek, és a törvény előtt a bizonyítás módjának mindenki számára azonos biztosítását,⁶ amelyet azonban a hivatalbóliság, illetőleg a bírói pervezetés módja megbonthat.⁷ Az említett módosítás következtében a bíróságnak nem képezi kötelezettségét a tények valósággal

egyező megállapítása, de még az arra való törekvés sem.⁸ E felfogást több rendelkezés is alátámasztja, így például a Pp. 206. § (3) bekezdésében foglalt ún. általános kártérítés megállapításának lehetősége,⁹ a bizonyítás 3. § (4) bekezdésébe foglalt temporális korlátja, avagy a 163. § (2) bekezdésében meghatározott ún. egyszerűbben bizonyítható tények köre. A mérlegeléssel megállapított kártérítés jogi értelemben fikció, amely a valós összeg megállapításának lehetetlenségéből eredő bizonyítási szükséghelyzet következménye. A tisztességes eljárás anyagi igazsággal szembeni elsőbbségét mutatja az a törvényi kötelezettség, amely az egyébként akár releváns bizonyítási eszköz 141. § (6) bekezdésében írt módon való mellőzését írja elő a bíróság számára, adott esetben megfosztva az ítélkezőt a tényállás felderítésének lehetőségétől.¹⁰ Előfordulhat az is, hogy a felek egyező, de valótlan tényelődása nyomán megállapított tényállás lesz a döntés alapja. A bírói kétely hiánya ugyanis nem jelent automatikusan helyes ténymegállapítást.

Az anyagi igazság elérése helyett a pártatlan eljárás, a felek önrendelkezési jogának figyelembevétele és a perek ésszerű időn belül való befejezése lett a legfőbb cél, és így a bíróság feladata is. A bíróság így megállapított feladata került összhangba a feleknek az 1995. évi módosítással újraszabályozott¹¹ rendelkezési jogával és a tárgyalási elvvel. Ezek szerint a felek anyagi és eljárási jogaikkal szabadon rendelkeznek, maguk döntenek az eljárás megindításáról, az eljárás tárgyáról; az eljárás uraiként funkcionáló felek kérelmeikhez és jognyilatkozataikhoz (és azok elmaradásához!) a bíróság kötve van, hivatalból nem járhat el. A bírói passzivitással pedig összeegyeztethetetlen az anyagi igazság biztosításának követelménye, a szükséges jogosítványok hiányában az eljárás eredménye is döntően a felek perbeli aktivitásán múlik. A Pp. ehhez számos feltételt biztosít a számukra. A(z ön)rendelkezés elvén túl különös jelentőséggel bír e körben a tárgyalási elv alapján álló peranyag-szolgáltatás kötelezettsége, amely a releváns tények állítását/tagadását és szükség esetén az állított tények bizonyítási kötelezettségét foglalja magában. A tárgyalási elv első szelete a releváns tények állítása, ez határozza meg a bizonyítás lehetséges keretét, a bizonyító felet, és esetlegesen a felhasználható bizonyítási eszközöket is. A felek perbeli állításai nyomán pedig a bíróság köteles biztosítani számukra állításaik igazolásának a lehetőségét.¹² A tényt állító félnek azonban csak akkor és csak azokat a tényeket kell bizonyítania, amelyeket az ellenérdekű fél kifejezetten vitat, vagy attól eltérő nyilatkozatot tesz. Kifogásolás esetén a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján az állító fél lesz köteles bizonyítani, azaz a tárgyalási elv további részeként a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátásának kötelezettsége terheli. Emellett bizonyítási kényszert von maga után az is, ha a nemvítés tények valósága tekintetében a bíróságnak kételye támad.¹³

Amennyiben a jogvita elbírálásában releváns tények a fentiek folytán bizonyításra szorulnak a bíróság azok megállapítása végett bizonyítást rendel el. Minthogy az officialitás lényegében az ún. személyi állapottal kapcsolatos perekre szorult vissza, a polgári pert uraló tárgyalási elvből következően bizonyításra kizárólag a felek indítványa folytán kerülhet sor. Olyan bizonyítást, amelyet a peres felek (beavatkozók) egyike sem indítványozott, a bíróság csak külön törvényi felhatalmazás alapján rendelhet el hivatalból. A törvényben foglalt szereposztás szerint a felek tényeket állítanak (vagy hallgatnak), a bíróság ennek nyomán dönt arról, hogy mely tények szorulnak bizonyításra, azaz melyek a bizonyítandó tények. Minthogy a bizonyításra kötelezett és a döntésre hivatott különböző személyek, szükséges közöttük a megfelelő információcsere biztosítása. Ezt a célt szolgálja a bíróság Pp. 3. § (3) bekezdésének utolsó mondatába foglalt előzetes tájékoztatási kötelezettsége, amelyet az alperes érdemi tárgyalásba bocsátkozásakor célszerű teljesíteni,¹⁴ de még az érintett fél bizonyítási kötelezettségének teljesítése előtt, és minden további esetben, amikor újabb, az előző tájékoztatásban még nem szereplő bizonyítás válik szükségessé.¹⁵ A félnek módjában áll az is, hogy a lefolytatott bizonyítás eredményeként, a már ismert bizonyítékok tükrében felmerült új, avagy ellentmondásos tényekre új bizonyítékot terjesszen elő.¹⁶ Ilyen esetben a bíróság tájékoztatási kötelezettsége feléled, és újra indokolt lehet a Pp. 141. § (6) bekezdésében foglaltakra való figyelmeztetés. Több lépcsős tájékoztatás abból is adódhat, hogy az eljárás során először írásban és általánosságban (pl.: idéző/kitűző végzésben), majd a tárgyaláson szóban, hangsúlyozottan és konkrétan kerül sor a tájékoztatásra. A gyakorlat

eltérő, de a tárgyaláson, szóban adott tájékoztatás elmaradhatatlan. Az előzetes tájékoztatás során nem elégséges az irányadó jogszabályokra utalás, a tájékoztatásból egyértelműen ki kell tűnnie a bizonyításra szoruló konkrét tényeknek,¹⁷ és az ezekre vonatkozó bizonyítási teher alakulásával kapcsolatos tájékoztatásnak, valamint közölni kell a teljesítési határidőt, és a mulasztás jogkövetkezményeit.¹⁸ A felek így kerülnek abba a helyzetbe, hogy a Pp. 3. § (3) bekezdésébe foglalt kötelezettségüket a Pp. 141. § (2) bekezdésében foglalt módon teljesíthessék, ennek elmulasztása esetén pedig a Pp. 141. § (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezmény alkalmazható legyen. A szabad bizonyítás elvéből¹⁹ eredően a konkrét bizonyítási eszközre általában nem kell kitérnie a tájékoztatásnak, kivéve néhány esetet, többek között a szakvélemény beszerzésének szükségességét. Ennek indoka, hogy a szakértői bizonyítás szükségességéről a bíróság dönt, minthogy arra akkor kerülhet sor, ha a bizonyítandó tény megállapítása különleges szakértelmet igényel, és azzal a bíróság nem rendelkezik.²⁰ Ennek megítélése a bíróság joga,²¹ mert csak a bíró döntheti el, meddig terjednek a saját ismeretei. Kérdés, hogy a speciális ismeretek megalapozottsága a felek részéről miképpen kontrollálható. Mi a garancia arra, hogy a szubjektíve érzett szakértelem valóban elégséges a kérdéses tény aggálytalan megállapításához? Különleges szakértelem hiányában a bíróság tájékoztatási kötelezettsége a szakértői bizonyítás szükségességére, a szakértői díj előlegezésére való felhívására vonatkozik. A címzett fél mindezen információk birtokában tud dönteni a szakértő kirendelése iránti indítványról. Amennyiben a szakértői bizonyítás elmaradása a tájékoztatás hiányára vezethető vissza, az olyan lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, amely az elsőfokú eljárás megismétlését indokolja.²² Általánosságban is megfogalmazható az, hogy ha a tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó előírás megszegéséből fakad a tényállás felderítetlensége, az ítéletet hatályon kívül kell helyezni, mert ennek következményeit a felek terhére róni nem lehet,²³ hiszen e mulasztással a jogérvényesítéshez fűződő alkotmányos joguk csorbul. Sőt a mulasztás következtében a fellebbezésben a fél alappal hivatkozhat olyan bizonyítékokra, amely az elsőfokú eljárásban már rendelkezésre állt, és amelynek figyelembevétele az eljárás befejezését egyébként nem késlelteti.²⁴

A megfelelő tájékoztatást követően a bizonyításra kötelezett fél van lépéskényszerben, akit a Pp. 3. § (3) bekezdése alapján a szükséges és lehetséges bizonyítékoknak a per állásához igazodó szolgáltatási kötelezettsége terheli. Ennek során a gondos pervitel követelménye alapján a követelése/állítása alátámasztására szolgáló bizonyítékok megjelölése során, aktívan kell hozzájárulnia a per előbbrevitele, ésszerű időn belüli befejezése érdekében. A bizonyítási indítványban a bizonyítandó tényeket, illetőleg bizonyítási eszközöket úgy kell megjelölni, hogy az abban foglaltak alapján a bíróság a bizonyítást elrendelhesse.²⁵ Fontos szabály, hogy az indítvány a bíróságot nem köti, a már elrendelt bizonyítást is mellőzheti; az indítvány elutasításának, vagy az elrendelt bizonyítás utólagos mellőzésének kockázata azonban már a bíróságé. A bírói tájékoztatás ellenére elmaradt, vagy elkésett bizonyítási indítvány jogkövetkezményei, a bizonyítás esetleges sikertelensége a bizonyításra kötelezett felet terheli.²⁶ A felek önrendelkezési joga magában foglalja azt is, hogy mulasztásuk következményeit viselni kénytelenek. A bíróság nem pótolja, nem pótolhatja a fél mulasztását, mert nem terheli hivatalból tényállás felderítési kötelezettség. Feladata viszont a felperes által felajánlott bizonyítás eredményétől függően az alperes tájékoztatása az ellenbizonyítás szükségességéről. Kérdés, hogy szükséges-e a tájékoztatás akkor, ha a bizonyításra köteles fél nem tesz megfelelő bizonyítási indítványt, illetőleg az általa felajánlott bizonyítás lefolytatása után – a bíróságtól eltérően - abban a hiszemben van, hogy eleget tett bizonyítási kötelezettségének. A per későbbi szakaszában adott tájékoztatás azzal a kockázattal jár, hogy a bizonyítékok várható értékeléséről az eljáró bíró előzetesen nyilvánít véleményt, annak elmaradása viszont a bizonyításra kötelezett felet viheti tévútra. Az egyik álláspont szerint a Pp. 3. § (3) bekezdésébe foglalt rendelkezés nem értelmezhető úgy, hogy a bíróság a mérlegelési körébe tartozó bizonyítékok várható értékeléséről a feleknek előzetesen számot adjon.²⁷ Ezzel szemben a Fejér Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának 27/2002. (XI. 15.) számú véleménye széles körben lehetségesnek tartja a közbenső tájékoztatást. Köztes álláspont szerint az a helyes gyakorlat, ha a bíróság a tárgyalás berekesztése előtt, a bizonyítandó tény megjelölése mellett felhívja a bizonyítás terhét viselő felet annak bejelentésére, hogy arra vonatkozóan további bizonyítási indítványa van-

e.²⁸ Különösen kérdéses az előzetes értékelés mellőzése a szakértői bizonyítás körében, amikor kétség esetén az adott tény igazolása más bizonyítási eszközzel nem, csak újabb szakértői vizsgálattal történhet, de a szükségesség az előző szakvélemény bírói értékelését feltételezi. A BH2010. 134. számú eseti döntés egyértelmű választ ad a kérdésre: a Legfelsőbb Bíróság iránymutatása szerint a bíróságnak a megismételt eljárásban fel kell hívnia felek figyelmét, ha a szakvéleményt alkalmatlannak tartja az érdemi döntés megalapozására, és tisztázni kell, hogy szenved-e vagy sem a szakvélemény valamilyen hiányosságban, vagy módszertani, vagy egyéb hibában. Ezzel ellentétes álláspont szerint a Pp. 3. § (3) bekezdése nem értelmezhető úgy, hogy a bíróság a mérlegelési körébe tartozó bizonyítékok várható értékeléséről a feleknek előzetesen számot adjon. Az ellentmondást megoldó képletünk szerint a bizonyítási kötelezettség fennállása csak akkor kérhető számon, ha annak teljesítésére a bíróság felhívta a felet, e követelmény azonban implicite a már beszerzett szakvélemény (előzetes) értékelését feltételezi.

Az alaki igazság anyagi igazsággal szembeni primátusát a Pp. 141. § (6) bekezdésébe foglalt szabály érzékelteti leginkább. E rendelkezés lehetővé teszi a bíróság számára, hogy akár anélkül döntse el a jogvitát, hogy valamennyi releváns bizonyítékot ismerné. Ez okszerűen következik officialitás háttérbe szorításából; szükséges eszközök hiányában, pedig a felet kell érdekelté tenni a tényállás felderítésében. A bizonyítási kötelezettség Pp. 3. § (3) bekezdésében foglalt megszegése ún. mulasztásos ítéletet eredményezhet, ha a fél a kötelezettségének alapos ok nélkül,²⁹ a bíróság felhívása ellenére késlekedik, vagy azt elmulasztja, és ezzel a per befejezését késlelteti. A bírói gyakorlat e „jogvesztést eredményező szankció”³⁰ alkalmazására akkor lát lehetőséget, ha bíróság a felet kellő részletességgel és pontossággal kioktatta a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, a bizonyítás sikertelenségének következményeiről, valamint felhívta őt tényállításainak, nyilatkozatainak, bizonyítási indítványainak megtételére.³¹ Következésképp a bíróság részéről két felhívásra van szükség, először amikor a bíróság figyelmezteti a feleket a Pp. 141. § (2) bekezdésben foglalt kötelezettségükre, másodszor pedig, amikor a bíróság e kötelezettség teljesítésére hívja fel a feleket.³² Ha ezek közül bármelyik feltétel hiányzik nincs mód arra, hogy a bíróság csupán a rendelkezésre álló adatok alapján határozzon, mert lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, ha elmarad az írásbeli nyilatkozatok és a bizonyítási indítványok előterjesztésére való felhívás, és azok teljesítése elmaradásának jogkövetkezményére való figyelmeztetés.³³

II.2. A szakértői bizonyítás „architektonikája”

A Pp. 177. § (1) bekezdése a szakértő igénybevételét két feltételhez köti: valamely tény vagy egyéb körülmény megállapításához (észleléséhez), vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges és ezzel a bíróság nem rendelkezik. Minthogy a bírósági eljárásban tény-, és jogkérdések merülhetnek fel, szükségtelen a törvény egyéb körülményre történő hivatkozása, a szakértői vélemény tárgya mindig valamilyen ténymegállapítás. A hivatkozott törvényi meghatározást szokás a szakértői bizonyítás objektív és szubjektív feltételeként is meghatározni.³⁴ Az objektív követelmény kapcsán a ténymegállapításhoz szükséges szakismeret tág meghatározása indokolt; a szakismeret specialitása a különböző tudományterületekhez kapcsolódó ismereteken túl fennáll, az általános műveltség és élettapasztalat során felhalmozott információtömeg esetében is. Ennek eredményeképp a tudományos alapú szakértelem igényén túl, a gyakorlatban sor kerül szakértő igénybevételére a bizonyítás megkönnyítése, vagy más bizonyítási eszköz kiváltása érdekében is.³⁵ A különleges szakértelem objektív követelménye csak akkor igényel szakértőt, ha azzal a bíróság nem rendelkezik, azaz a saját ismereteinek kiegészítése céljából alkalmazza.³⁶ A törvény lehetőséget biztosít tehát arra, hogy az ítélezési gyakorlat során, vagy korábbi tanulmányok, foglalkozás folytán szerzett (nem jogi) ismeretekkel rendelkező bíró kiváltsa a szakértőt. Úgy véljük több okból hibás e szabályozás. Egyrészt a szükséges szaktudás fennállásának megítélése kizárólag a bíróra van bízva. Hogyan, miként méri fel az eljáró bíró, hogy ismerete elégséges, különösen akkor, ha évekkal, évtizedekkel korábbra tehető a tudás elsajátítása, ami azóta könnyen meghaladottá válhatott. Ha rendelkezésre is áll a szükséges szakmai tudás, hogyan miként támadható ez a felek

által? A felek szakértői bizonyítás iránti indítványa, vagy eltérő tartalmú ún. magánszakértői vélemény csatolása mire kötelezi a bírót? Hogyan bírálható felül az ilyen ténymegállapítás a másodfokú eljárásban? Különösen akkor, ha a fellebbviteli bíróság tagjai „kevésbé képzettek”; kétség esetén sor kerülhet-e szakértő kirendelésére a Pp. 239. §-a szerint eljárva a Pp. 249. § (2) bekezdése alapján; ha igen a kettő hogyan viszonyul egymáshoz? Hasonlóan bizarr helyzet, ha a másodfokú bíróság érzi magát felvértezve arra, hogy az első fokú eljárásban kirendelt szakértői bizonyítás kétségeit, újabb szakértő kirendelése helyett – a speciális ismereteken alapuló ténymegállapítása követő mérlegelés eredményeképp - maga állapítsa meg. A 239. §-a alapján a 177. § (1) bekezdését alkalmazva nincs elvi akadálya, habár ennek a gyakorlat úgy tűnik gátat szab.³⁷ Eltérő álláspont esetén sor kerülhet további szakértői bizonyításra, kérdés az, hogy a Pp. 182. § (3) bekezdése, vagy a 183. § (1) bekezdése alapján. További következmény, hogy ha az elsőfokú eljárásban a bírói ismeret nem szorul kiegészítésre, a rendelkezésre álló adatok alapján a bíró „hivatalból” állapítja meg az adott tény, ellenkező esetben ugyanezen tény megállapítása indítványhoz és költség előlegezéséhez kötött bizonyítás tárgyát képezi. Következésképp az adott ügyben eljáró bíró szubjektumán múlik a bizonyítási eljárás menete, amely a jogérvényesítést teszi kiszámíthatatlanná. Összességében megállapítható, hogy a rendelkezési jogot és a tárgyalási elvet megkerülő „szakértő bíró” intézménye a felek által nehezen kontrollálható, és ennél fogva kockázatokat rejt magában. A törvény a fentiekén túl további általános feltételt nem szab, kötelező eseteket sem sorol fel, de ez a „szakértő bíró” lehetőségével és az indítványhoz kötöttséggel ellentétes is volna. Különösen kérdéses a „szakértő bíró” lehetősége olyan esetekben, amikor más jogszabály konkrét személy/intézmény kötelező alkalmazását írja elő. Vajon a megfelelő természettudományos végzettséggel rendelkező bíró dönthet-e úgy pl. egy kártérítési perben, hogy az alacsonyabb szintű, a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről 282/2007. (X. 26.) Korm. rendelet rendelkezéseit figyelmen kívül hagyja?!³⁸

Ha a jogvita eldöntésének alapját képező tény különleges szakértelmet igényel, a felperes már a keresetlevélben, az alperes az ún. előkészítő iratában előterjesztheti szakértő kirendelése iránti indítványát. Ennek hiányában a bíróságot tájékoztatási kötelezettség terheli, amelynek a bizonyítandó tényen kívül – kivételesen, de szükségszerűen - a bizonyítási eszköz megjelölésére is ki kell terjednie. A fél tájékoztatása és felhívása után, ha a fél nem kéri a szakértő kirendelését, vagy nem előlegezi annak költségét, a kirendelést a bíróság mellőzi és a rendelkezésre álló adatok alapján dönt. Azaz szakértő kirendelésére akkor kerülhet sor, ha annak szükségességét a bíró megállapítja, és az érintett fél bizonyítási indítványt terjeszt elő.³⁹ A szakértőként eljáró személyek Pp-beli szabályozása megegyezik az igazságügyi szakértő tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvényben (továbbiakban: Isztv.)⁴⁰ foglaltakkal. Az alkalmazható szakértők számát tekintve az eljárás egyszerűsítését szolgáló „egy szakértő elve” érvényesül, összhangban az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről szóló R (81) 7. számú ajánlásával.⁴¹ Ezen elv figyelembevételével a szakértők számát a különleges szakértelmet igénylő kérdésekkel érintett szakterületek határozzák meg, következésképp a Pp. alapesetben csak az egyesített szakvéleményt ismeri el, az együttes szakvéleményre nincs törvényi lehetőség.⁴² Nincs akadálya annak, hogy több szakterületet érintő kérdésekre is csak egy szakértőt rendeljen ki a bíróság, azonban érdemi döntésre kiható eljárási szabályt sért, ha többirányú speciális szakismeretet igénylő jelentős tény megállapításához vagy megítéléséhez olyan szakértőt vesz igénybe, aki képesítésénél fogva csak az egyik szakterületen rendelkezik megfelelő szakismerettel.⁴³

A törvényben meghatározott természetes és jogi személyek⁴⁴ közül is csak azok kirendelése lehetséges, akik esetében nem áll fenn kizáró ok. Minthogy a szakértő funkcióját tekintve a bíró „segédje”, a Pp. a bíróra vonatkozó kizárási szabályokat rendeli alkalmazni, így biztosítva a pártatlan szakértői bizonyítást. Az elfogultságot, vagy annak látszatát különösen a perbeli érdekelttség, a képviselői tisztség és a hozzátartozói viszony, mint abszolút ok alapozhatja meg, de a Pp. A 13. § (1) bekezdés e) pontja alapján egyéb, relatív okból is megállapítható. Az ügyben való

részvétel önmagában azonban nem kizáró ok, így ha a szakértő az ügyben tanúként már szerepelt, nem áll fenn összeférhetetlenség. Kiemelendő továbbá, hogy gazdasági társaság esetében akár a vezető tisztségviselővel, akár a taggal szemben kizáró ok áll fenn, a társaság más szakértő tagja nem járhat el. A kizárási okot a bíróság hivatalból veszi figyelembe, de azt a fél és a szakértő is köteles haladéktalanul bejelenteni. Ha a bejelentésre a szakvélemény előterjesztése után kerül sor, a szigorú szabályok ellenére lehetséges az is, hogy elviekben kizárt szakértő szakvéleménye alapján hozzon döntést a bíróság.⁴⁵ Utólagos bejelentés esetén azonban fokozottan vizsgálni kell a szakvélemény tárgyilagosságát, és kétség esetén más szakértőt kell kirendelni. A bíróság a kizárás tárgyában való döntés előtt a Pp. 113. §-ában foglaltak szerint meghallgatja a feleket, s csak ezt követően hozhatja meg alakszerű határozatba foglalt döntését.⁴⁶

A szükséges bizonyítási indítványt követően a bíróság a Pp. 177. § (1) bekezdése alapján elrendeli a szakértői bizonyítást. A szakértő személyét elsődlegesen a felek közösen meghatározhatják, a bíróságnak csupán másodlagos a szerepe,⁴⁷ csak a felek egyetértésének hiányában határozhat. A bíróság tehát köteles lehetőséget biztosítani a peres feleknek a szakértő személyében való megállapodásra és módot adhat nekik, hogy a szakértő személyére és a szakértőhöz intézendő kérdésekre vonatkozó indítványaikat is előterjesszék. A rendelkezési jog széleskörű biztosításának azonban több korlátja van: a megállapodás eredménye csak olyan szakértő lehet, aki a szükséges szakismerettel rendelkezik. Az igazságügyi szakértői névjegyzékben szereplő szakértő kirendelése esetén a bíróságnak ugyan nem feladata annak vizsgálata, hogy fennállnak-e a szakértő névjegyzékbe vételének feltételei,⁴⁸ feladatát képezi ugyanakkor a névjegyzék vizsgálata, és az adott szakértőhöz kapcsolódó szakterületek figyelembevétele.⁴⁹ További korlát, hogy olyan szakértő, akivel szemben kizárási ok áll fenn, a Pp. 178. § (1) bekezdése alapján, a felek egyetértése esetén sem rendelhető ki, azaz a rendelkezési jog a tisztességes eljárás érdekében korlátozható. Törvényi korlátot jelent az ún. eseti szakértő kivételes alkalmazhatósága is. A felek által történő kérdésfeltevés pedig csupán jog és nem kötelezettség, elmaradása nem szankcionálható, és ez alapján nem mellőzhető a kirendelés sem.⁵⁰ A szakértő személyéről való döntéshez kapcsolódik a Pp. 177. § (4) bekezdésébe foglalt szabály, amely lényegében a teljes szakértői bizonyítás lefolytatását- ezen belül a szakértő személyében való döntést – is átengedi a megkeresett bíróságnak, ha annak Pp. 201. § (1) bekezdésébe foglalt feltételei fennállnak.

Kirendelés további eljárásjogi feltétele a költségek előlegezése, amely kötelezettség a Pp. 76. § (1) bekezdése alapján a bizonyító felet terheli,⁵¹ de a bíróság – méltányosságból - a bizonyító fél ellenfelét is kötelezheti a költségek, vagy azok egy részének előlegezésére. A jogirodalom szerint a méltányosságnál elsősorban a felek anyagi helyzete közötti jelentős különbség jöhet figyelembe.⁵² Az előlegezés két törvényi módja közül, szakértői bizonyítás esetén a bíróság az előreláthatólag szükséges összeg letétbe helyezését köteles elrendelni, amely végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.⁵³ Ha a fél a bíróság felhívása ellenére nem előlegezi a szakértői költséget, a bíróság jogszabálysértés nélkül mellőzi a szakértő kirendelését.⁵⁴ A kérdéses tények bizonyíthatatlanságának következményei pedig a Pp. 164. § (1) bekezdése szerint azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy azokat valónak fogadja el a bíróság, aki rendszerint a mulasztó, bizonyító fél. Az előlegezés bizonyító fél ellenfelére való telepítése nem eredményezi a bizonyítási kötelezettség és a bizonyítási teher átfordulását, következésképp az előlegezés elmulasztása ilyenkor nem eshet a mulasztó terhére. Ennek következtében a bíróság diszkrecionális döntésének kikényszerítése gyakorlati nehézségekbe ütközhet.

A szükséges összeg mértékét a bíróság határozza meg, ha ez utóbb kevésnek bizonyulna, akkor az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet 9. § (4) bekezdése szerint, a szakértői díj megállapítására vonatkozó határozatban a felet fel kell hívni, hogy a szakértői díjat, illetőleg az elnöki letétből nem fedezett különbözetet 15 napon belül helyezze elnöki letétbe. A gyakorlatban a kirendelő végzésben szokás felhívni a szakértőt annak jelzésére, hogy a letétbe helyezett összeg elégséges-e, arra való figyelmeztetéssel, hogy a jelzés elmaradása esetén a többlet a szakértő nem tarthat igényt az adott perben. Ugyancsak jelzési kötelezettséget állapít meg a fenti IM rendelet 8. § (5) bekezdése, eszerint három napon meghaladó helyszíni szakértői tevékenység vagy előreláthatólag jelentősebb összegű készkiadás felmerülése esetén a kirendelő

szerv előzetes engedélyét kell kérni. A szakértői bizonyítás jelentős költségkihatását érinti az a szabály is, miszerint a bizonyító fél jogában áll ún. munkaterv készítettésének kérelmezése.⁵⁵ A kérelmező a munkatervbe foglalt vizsgálati terv és azok költségeinek ismeretében nyilatkozhat, hogy tesz-e indítványt.

A szakértő kirendelésére rendszerint tárgyaláson kívül, írásban, de akár az idézéssel együtt is sor kerülhet. A kirendelő végzés pervezető végzésnek minősül, amellyel szemben külön fellebbezésnek nincs helye,⁵⁶ ezért külön indokolni sem kell. A bíróság a végzéshez nincs kötve,⁵⁷ utóbb mellőzheti az elrendelt szakértői bizonyítás lefolytatását. A kirendelő végzés tartalmi elemeit nem a Pp., hanem az Isztv. 13. § (1) bekezdése tartalmazza részletesen. Az ott felsoroltakon túl a határozatnak indokolt tartalmaznia a hamis szakvéleményadás, és a szakvélemény késedelmes előterjesztésének következményeire való figyelmeztetést, valamint a letétbe helyezett összeg mértékét, a kizárási ok fennállásának, az eljáró szakértő kijelölésére, illetőleg a letétbe helyezett összeg elégtelen mértékének bejelentésére való felhívást, esetlegesen a gépkocsi használat engedélyezésére vonatkozó rendelkezést,⁵⁸ és célszerűségi okokból a szakértő elérhetőségét szolgáló adatok is.

A szakértő véleményadási és vizsgálati kötelezettségének csak akkor tud eleget tenni, ha pontosan ismeri a felperes keresetét, és rendelkezésre bocsátják azokat az adatokat, vizsgálati tárgyakat (mintákat), ami a vélemény elkészítéséhez szükséges.⁵⁹ Nem véletlen tehát, hogy az Isztv-ben foglalt felsorolásból a Pp. is az adatközlést emeli ki. E kötelezettség azt a célt szolgálja, hogy a szakvélemény teljes, mindent felölelő, szakmailag megalapozott legyen.⁶⁰ Minél szélesebb ugyanis a releváns adatok köre, annál határozottabb lehet a szakmai ténymegállapítás. Általános gyakorlatnak tekinthető, hogy a bíróság az addig megállapított tények alapján a kirendelő végzésben rövid tényállást közöl. Az irányadó tényállás rögzítése során gondosan el kell kerülni a prejudikációt, a releváns tények kapcsán elemző vizsgálat nélküli, a bizonyítás teljességét figyelmen kívül hagyó, előítéletes állásfoglalást.⁶¹ Állított, de kellőképpen nem bizonyított tény esetében valamennyi lehetséges verziónak megfelelő szakvélemény elkészítését kell előírni. A tényállás közlésén túl, a bíróság rendszerint mellékeli a teljes iratanyagot, ami valamennyi rendelkezésre álló releváns adat biztosabb megismerését, illetőleg azok hiányának felismerését szolgálja. Az irányadó tényállás közlését azonban nem pótolja a teljes iratanyag szakértő részére történő elküldése, mert a tényállás megállapítása nem a szakértő feladata.⁶² A szakértő a fentiek szerint kerül abba a helyzetbe, hogy megalapozott szakvéleményt adjon, vagy a még szükséges felvilágosítás végett a bírósághoz forduljon, jelen legyen a tárgyaláson, vagy a szükséges adatok megszerzése iránt intézkedjék, evégből a Pp. 181. § (1) bekezdése alapján bizonyítást indítványozzon, amennyiben az a feladatának elvégzéséhez szükséges, vagy a felekhez, tanúkhöz és a többi szakértőhöz közvetlenül kérdéseket intézzen.⁶³ Az Isztv. 14. § (1) bekezdése ezt meghaladóan rögzíti, hogy a szakértő közvetlenül a felektől a szakvélemény elkészítéséhez szükséges további adatok, felvilágosítás közlését, iratok, vizsgálati tárgyak rendelkezésre bocsátását kérheti. Ezen, Magyary szavai szerint szakértői bizonyítás-felvételnek minősülő,⁶⁴ tevékenysége során a BH1987. 411. számú eseti döntésben foglalt iránymutatás szerint a bíróság ugyanakkor nem háríthatja át a szakértőre a per eldöntéséhez szükséges tények és körülmények felderítésének feladatát. Harmadrészt – a fentiekkel összhangban - a feleket is adatszolgáltatási kötelezettség terheli, a be nem csatolt iratok, és egyéb vizsgálati tárgyak biztosítására.⁶⁵ Önkéntes teljesítés hiányában, a bíróság hivatalból, vagy a szakértő jelzésére kötelezheti a feleket, mulasztásukat pedig a Pp. 8. § (4) és (5) bekezdése alapján szankcionálhatja.⁶⁶ Az így rendelkezésre bocsátott adatok alapján megválaszolható kérdéseket a bíróság hivatott feltenni, kérdések feltevését azonban – szóban vagy írásban - a felek is indítványozhatnak.⁶⁷ A Pp. nem tiltja azt sem, hogy ha a szakkérdések összetettségére tekintettel a bíróság úgy ítéli meg, hogy nem elégséges írásban tájékoztatni a szakértőt, hanem szükséges vele előzetesen konzultálni, e célból is részt vehet a tárgyaláson.

A kirendelés alapján a szakértőt több: megjelenési, vizsgálati, szignalizációs, titoktartási és szakvélemény-adási kötelezettség terheli. A meg nem jelenés és a véleménynyilvánítás megtagadása miatt elővezetés elrendelésre, pénzbírság kiszabására és az okozott költségekben való marasztalásra, késedelem miatt munkadíj csökkentésre van módja a bíróságnak.⁶⁸ Míg a költségekben való

marasztalásra, és újabban a pénzbírság kiszabására minden esetben köteles bíróság, az elővezetés elrendelése első körben diszkrecionális joga, ismételt mulasztás esetén azonban kötelezettsége a bíróságnak.⁶⁹ A 2011. évi LXXXIX. törvényben az eljárás gyorsításának szándékával bevezetett elővezetési kötelezettség helyett, a magunk részéről az 1995. évi CXIV. törvényben szabályozott etikai eljárás Pp-ben kifejezett bírói kezdeményezésének jogát/kötelezettségét – a bíróság! tekintélye megőrzése szempontjából is – célszerűbbnek, illetőleg emberségesebbnek tartjuk, és potenciális szankcióként hozzájárulhat az adott ügyben szakértő szabályszerű megjelenéséhez.

Elővezetés lehetősége (ismételt esetben kötelezettség)	- idézéssel szembeni mulasztás - engedély nélkül eltávozás
Pénzbírság	- idézéssel szembeni mulasztás - engedély nélkül eltávozás - közreműködés megtagadása
Okozott költség viselése	- idézéssel szembeni mulasztás - engedély nélkül eltávozás - közreműködés megtagadása
1% díjmérséklés	- határidő mulasztás
Fegyelmi eljárás kezdeményezése (fegyveres erők, rendvédelmi szervek tagjával szemben)	- idézéssel szembeni mulasztás - engedély nélkül eltávozás - közreműködés megtagadása

1. táblázat: a Pp. alapján a szakértővel szemben, alkalmazható eljárásjogi szankciók

Kötelezettség megsértése a szakértő részéről akkor valósul meg, ha a következményekre történt figyelmeztetés után:

- szabályszerű idézés (kirendelés) ellenére nem jelenik meg, és elmaradását előzetesen alapos okkal nem mentette ki;
- a véleménynyilvánítást a következményekre történt figyelmeztetés ellenére, az ok előadása nélkül megtagadja;
- a megtagadási ok fennállása kérdésében hozott jogerős határozat ellenére tagadja meg;
- a véleménynyilvánításhoz szükséges vizsgálatot vagy egyéb szakértői közreműködést tagadja meg;
- a véleménynyilvánítással alapos ok nélkül késlekedik, és a véleménynyilvánításra nyitva álló határidő alatt a határidő meghosszabbítását nem kéri, illetőleg a meghosszabbított határidő alatt sem nyilvánít véleményt.

Ha a szakértő az elmaradását, illetőleg késedelmét alapos okkal kimenti, a vele szemben tett intézkedést hatályon kívül kell helyezni. Erre akkor is sor kerülhet, ha a szakértő feladatát teljesíti. A kényszerítő intézkedéseket tartalmazó határozat, úgyszintén az ilyen határozat hatályon kívül helyezése iránti kérelmet elutasító határozat ellen a szakértő fellebbezéssel élhet.⁷⁰

A kötelezettségek és így a kirendelés alól a vonatkozó jogszabályok alapján a szakértő akkor mentesíthető, ha:

- a személyére nézve kizáró ok áll fenn, ideértve azt is, ha a feltett kérdésben külön jogszabályban meghatározott szervezet jogosult szakvéleményt adni [Pp. 178. § (1) bekezdés, Isztv. 13. § (4) bekezdés a) pont];
- a feltett kérdések részben vagy egészben nem tartoznak a szakismereteinek a körébe [Isztv. 13. § (4) bekezdés b) pont, BH2006. 161.];
- egyéb elfoglaltsága, vagy más fontos okból (Pp. 179. §), így különösen, ha tevékenysége ellátásának vagy a részvizsgálatok elvégzésének feltételei nincsenek meg, vagy más kirendelő hatóság felkérésének kell eleget tennie, vagy feladatát a hatóság által megadott határidőre nem képes teljesíteni (Isztv. 13. § (4) bekezdés c) és e) pont);

- ha a szakvélemény nyilvánításával, vagy a vizsgálat elvégzésével államtitkot, vagy szolgálati titkot sértene (Pp. 179. §);
- hozzátartozói viszony alapján, vagy ha szakvéleményével magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná (Pp. 179. §);
- ha szakvéleményével titoktartási kötelezettségét sértene (Pp. 179. §);
- ha a kirendelő a szakértő kérésére nem biztosítja a szakértő által megjelölt, a szakértői tevékenység ellátásához szükséges adatokat, felvilágosítást, iratokat és vizsgálati tárgyakat, és e nélkül a kirendelés nem teljesíthet [31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet.

Nincs szakvélemény szakértői vizsgálat nélkül, amelyet a kirendelt szakértőnek joga és egyben kötelezettsége is elvégezni. Az Isztv. 1. §-a állapítja meg a szakértői eljárásra, - és így a vizsgálatra is - vonatkozó általános elvárásokat: az igazságügyi szakértő feladata, hogy [...] a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését; [...] e tevékenységét e törvény és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni. E rendelkezések egyrészt a kérdések megválaszolására potenciálisan alkalmas módszerek alkalmazását, és több lehetséges eljárás esetén az alacsonyabb költség-, illetőleg időigényű megoldás választását jelenti.⁷¹ A korszerűség követelménye az amerikai bíróságok által alkalmazott ún. Frye tesztben, vagy az újabb Daubert esetben felállított szempontrendszer, az alkalmazott módszertani levél, vagy egyéb sztemderdek, protokollok alapján ellenőrizhető. Ha a szakértő a vizsgálatot a kirendelő bíróságon kívül végzi, azon - a Pp. 181. § (2) bekezdéséből következően - a bíróság tagjai, illetőleg a felek jelen lehetnek, amely jogosultság előzetes értesítést igényel.⁷² Kivételesen elrendelhető a felek távolmaradása, így például az orvosi rendelőben való-, vagy laboratóriumi vizsgálatok esetében. Tárgy vizsgálata esetén a dolog birtokosát általánosan, az Isztv. 14. § (1) bekezdése alapján, valamint a Pp. 189. § (1) bekezdése és a 190. § (2) bekezdése alapján is rendelkezésre bocsátási kötelezettség terheli.⁷³ A kötelezettség megszegése miatt nincs helye közvetlenül a kereset elutasításának, azonban alkalmazhatók a Pp. 8. § (5), és a 141. § (6) bekezdésébe foglalt szankciók. Ha a bizonyító fél ellenfele mulaszt - ultima ratio - a bizonyítási teher átfordulása is megállapítható.⁷⁴ A bíróság elrendelheti személy vizsgálatát is, de azt nem kényszerítheti ki, a tanú nem köteles a vizsgálatnak magát alávetni.⁷⁵

A Pp. a szakvélemény előterjesztésének két módját, a szóbeli és az írásbeli véleményadást ismeri. A szakvélemény szóbeli előterjesztése esetén a szakértő a tárgyaláson ismerteti megállapításait. A vélemény előterjesztése után a bíróság és a felek kérdéseket intézhetnek a szakértőhöz, és ugyanez a jog a szakértőt is megilleti a felek, a tanúk és más szakértők irányába. A szakvélemény tartalmát a Pp. nem rendezi, csupán a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 10. § (1) bekezdése⁷⁶ tartalmaz iránymutatást a polgári per résztvevői számára. A jogszabályi felsoroláson túl - részletes bírói értékelés érdekében - a szakértőtől meg kell követelni mindazoknak az összehasonlítási adatoknak és tényeknek az ismertetését, amelyeknek jelentőségük volt a szakértői vélemény meghozatalánál és amelyek szükségesek a szakértői vélemény helyességének ellenőrzéséhez.⁷⁷ Az írásbeli szakvélemény bemutatásáról a feleket értesíteni kell,⁷⁸ hogy azt megismerhessék és arra a bíróság előtt arra észrevétel nélkül telessenek, illetőleg kérdéseket telessenek fel.⁷⁹ Erre jellemzően az írásbeli szakvélemény egy példányának megküldésével kerül sor, az észrevételek, kérdések megfelelő határidőben való előterjesztésére való felhívással. Az ítélkezési gyakorlat lényeges eljárási szabálysértésnek tekinti, ha a bíróság alkalmas módon nem biztosítja a félnek a szakvéleményre vonatkozó észrevétel előterjesztésének,⁸⁰ annak a szakértővel való megvitatásának⁸¹, valamint az esetleges indítványok megtételének a lehetőségét.⁸² Ha a fél a szakértői véleményre olyan észrevételt tett, amely a szakértő meghallgatását teszi szükségessé, a szakértőt a tárgyalásra meg kell idézni, hogy a felek hozzá kérdéseket telessenek fel.⁸³ A szakértő további meghallgatására, a szakvélemény kiegészítésére akkor is sort kell keríteni, ha az eljáró bíró megítélése szerint a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével, illetőleg bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér.⁸⁴ A szakvélemény hiányosságait tehát elsődlegesen a szakvélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítésével kell megszüntetni. A bizonyítási indítvány folytán az egzakt válaszok

kikényszerítése a bíróság kötelezettsége, ezért a szakértői véleménnyel kapcsolatos fogyatékoságok kiküszöbölése érdekében szükséges intézkedéseket a bíróságnak foganatosítani kell.⁸⁵ Eljárási szabály lényeges megsértésének minősül ugyanis, ha a bíróság hiányos szakértői vélemény alapján a kereset érdemében dönt ahelyett, hogy a szakvélemény kiegészítését rendelné el,⁸⁶ következésképp hivatalból is intézkednie kell a - szóbeli vagy írásbeli - kiegészítés iránt, a szakértő pedig köteles azt megadni. Az írásbeli kiegészítés osztja a kiegészített szakvélemény sorsát tekintetben, hogy azt a felekkel közölni kell, lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, ha a bíróság a fél részére nem teszi lehetővé észrevétel megtételét a szakértő véleményére, kiegészítő véleményére,⁸⁷ vagy ha döntését a szakértői véleménynek a tárgyaláson történt olyan kiegészítésére alapozza, amellyel kapcsolatban a felperes - mivel a tárgyaláson nem jelent meg, és a tárgyalás távollétében való megtartását kérte - nem intézhetett kérdéseket a szakértőhöz.⁸⁸

A szabad bizonyítás „terhe” a bíróságot arra kötelezi, hogy szakértői bizonyítás körében is köteles vizsgálni, hogy a szakértő véleménye meggyőző és megalapozott-e; a szabad mérlegelési jog korlátja a jogszabályi rendelkezések⁸⁹ lehetnek. A szakvélemény egyszerű félretétele törvénysértő.⁹⁰ A szakvélemény elfogadhatóságának vizsgálata a bíróság döntési kompetenciája, ezért a szakvéleménnyel elégedetlen fél kérelme, a szakvélemény más szakértő szakvéleményével való „ellenőrzésének” indítványozása önmagában a szakvélemény helytállóságát nem kérdőjelezi meg, és nem lehet további szakértő kirendelésének indoka.⁹¹ Az ítélezési gyakorlat szerint ugyanakkor a szakvélemény - mint a bizonyító eszközök egyik fajtája - eleve és feltétlenül nem köti a bíróságot. Ez azt jelenti, hogy a bíróság a szakértői bizonyítás körében is vizsgálhatja, sőt köteles vizsgálni, hogy a perben meghallgatott szakértő véleménye meggyőző-e és megalapozott-e, más szakértő véleményével összevetve elfogadható-e. A bíróság a bizonyítékokat - köztük a szakértői véleményt is - a maguk összességében értékeli, és meggyőződése szerint bírálja el. A szakértői véleménynek nincs előre meghatározott bizonyító ereje, azaz a bíróság dönthet a szakértői véleménytől eltérően is, ha azonban a szakértői véleménytől eltérő álláspontot foglal el, csak a perben feltárt kétségtelen tényekre alapozva teheti meg,⁹² és azt tüzetesen meg kell indokolnia.⁹³ A gyakorlat szerint az sem kizárt, hogy a bíróság a szakvélemény más bizonyítékokkal való egybevetését követően csupán részben eltérő álláspontot fogadjon el.⁹⁴ A magunk részéről ez utóbbi állásponttal nem értünk egyet. A szakvéleményben tett megállapítások tárgyát képező tények nem állapíthatók meg más bizonyíték alapján, ha mégis nincs szükség szakértői bizonyításra. Ha a szakértői ténymegállapítást a többi bizonyíték gyengíti, a Pp. 182. § (3) bekezdése alapján további szakértői bizonyításnak; a szakvélemény kiegészítésének, vagy más szakértő kirendelésének van helye.⁹⁵ Azon eseti döntésbe foglalt elv fogadható el, amely szerint a szabad mérlegelési jog, vagyis a felmerült bizonyítékok egybevetése, a maguk összességében való értékelése és meggyőződés szerinti elbírálása nem alkalmazható azokban a jogvitákban, amelyek megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, és azzal a bíróság nem rendelkezik.⁹⁶ A szakértői véleménnyel alapvetően csak másik szakvéleményt lehet szembeállítani, ez lehet magánszakvélemény, vagy egy újabb szakvélemény, de ez utóbbira a törvény értelmében kizárólag indítványra kerülhet sor. Önmagában azonban az indítvány nem elegendő, a szükségességről végső soron a bíróság dönt, ezért nem ad alapot újabb szakértő bevonására önmagában az, hogy a fél az aggálytalan szakértői vélemény megállapításaival nem ért egyet.⁹⁷ E kettőség – a bírói kétely, és az indítványhoz kötöttség – miatt van szükség arra, hogy az eljárás résztvevői kommunikáljanak, azaz a bíró jelezze kétségeit, további (szakértői) bizonyítás szükségességét, a bizonyító fél pedig megtegye az indítványát.⁹⁸ Ahogy a hivatalból való bizonyítás lehetősége nélkül nem lehet az anyagi igazság megállapítását elvárni, úgy nem lehet a bizonyítási kötelezettség elmulasztását számon kérni a döntéshozótól eredő tájékoztatás hiányában. A fenti esetet csak akkor tartjuk megengedettnek, ha nincs indítvány más szakértő kirendelésére. További csavarral bővül a bizonyítási csapdahelyzet, ha a bíróság által kétségesnek tartott szakvéleményt a felek nem vitatják, s ennél fogva – a bírói tájékoztatás ellenére - nem tesznek indítványt más szakértő kirendelésére.

A törvény nem tartalmaz teljesen egyértelmű rangsort a szakvélemény hiányosságainak kiküszöbölésére. Ennek folytán a jogirodalmi álláspontok is eltérőek arra nézve, hogy szükséges-e a más szakértő indítványra történő kirendelés előtt, a megelőző, ellentmondásosnak talált

szakvélemény kiegészítése, az ellentmondások feloldásának megkísérlése.⁹⁹ A kiegészítés történhet írásban vagy szóban a tárgyaláson. Ugyan az elrendeléshez nincs kötve a bíró, a döntéshozatal alapját képező tényállás megállapítása – az eredeti indítvány nyomán - mégis a kiegészítésre szorítja. Ha a kiegészítés követően sem szűntek meg az ellentmondások, akkor a bíróság tájékoztatása nyomán előterjesztett újabb indítvány folytán más szakértő kirendelésének van helye. A kiegészítés sikertelensége esetén a tájékoztatási kötelezettség feléled, hiszen a fél esetleg azt hiheti, hogy a bizonyítási kötelezettségét teljesítette, holott ez a bíróság megítélése szerint nem történt meg.¹⁰⁰ A Pp. nem ad választ arra, hogy a felek szakértő megnevezési joga feléled-e, de álláspontunk szerint igen, és általában is, a második szakértő eljárására is ugyanazok a szabályok alkalmazandók, mint korábban. Itt jegyezzük meg, hogy más szakértő kirendelésére sor kerülhet még kizárás okán,¹⁰¹ vagy a fél kérelmére, ha a bizonyítás szempontjából szükségesnek látszik.¹⁰² Ha az újabb szakvélemény is ellentmondásos, meg kell kísérelni annak feloldását, ennek mellözése lényeges eljárási szabálysértésnek minősül.¹⁰³ Ha nem az újabb szakvélemény önmagában, hanem a korábbi szakvéleménnyel áll ellentmondásban, azt a kirendelt szakértők együttes meghallgatásával kell tisztázni. Ez akkor is eredményes lehet, ha a szakvélemények között továbbra is van ellentmondás, de a bíróság már megnyugtatóan állást tud foglalni arról, hogy melyik szakvélemény tekinthető megalapozottnak.¹⁰⁴ Ha személyes meghallgatás nem vezetett eredményre akkor sor kerülhet szakértői testület bírósági megkeresésére. A lehetőség a szakértői bizonyítás folytatásának, és nem a módjának a megválasztására vonatkozik, azaz egy ügyben a harmadik szakértő csak testület lehet. E bizonyítás kivételességét több törvényi megszorítás is mutatja. Előfeltétele a szakértők együttes meghallgatásának eredménytelensége, és újabb indítvány a bizonyító fél részéről. Tárgya kizárólag a miniszteri rendeletben meghatározott szakkérdés, alanya pedig ugyancsak a rendeletben¹⁰⁵ meghatározott testület lehet. A testület tagja egyetemi végzettséggel és tudományos fokozattal, vagy legalább tízéves igazságügyi szakértői gyakorlattal rendelkező személy lehet. A testület véleménynyilvánításra három, vagy öt fős eseti bizottságot hoz létre, és eljárása során független, munkájáért külön díjazásban részesül. A Pp. 183. § (1) bekezdése alapján a szakértői testületnek nem a már rendelkezésre álló szakvélemények szakmai megalapozottságára, az esetleges ellentmondások okaira kell magyarázatot adnia, hanem a felmerült szakkérdésben „újabb” szakértőként nyilvánít véleményt. Ha e vélemény hiányos vagy ellentmondásos – a fentiekkel egyezően – sor kerülhet írásbeli vagy szóbeli kiegészítésre, utóbbira a fenti § (3) bekezdése alapján a bizottság által megjelölt bizottsági tag vagy a bizottság képviselője idézhető. Amennyiben a testület által adott szakvélemény sem ad megnyugtató választ, a bizonyítás zsákutcába juthat, mert további szakértői bizonyításnak nincs helye, a szakértői bizonyítást eredménytelennek kell tekinteni,¹⁰⁶ és a bizonyítatlanság következményei alkalmazandók.

Az elvégzett szakértői vizsgálat után járó díjat a perbíróság állapítja meg, és a jogerősen megállapított összeg letéttel fedezett részét a szakértő által benyújtott számla alapján 30 napon belül kiutalja.¹⁰⁷ Hivatalból elrendelt, vagy hivatalból elrendelhető szakértői bizonyítás esetén kötött díjszabás, a felek rendelkezési joga alatt álló esetekben az évente bejelentett ún. szabadáras díjszabás érvényesül. A szakértői díj a tényleges munka ellenértékét képező munkadíjból, az igazolt vagy általánként felszámított készkiadásokból, az esetleges jelenléti díjból, valamint a szakközreműködő és a segédszemélyzet díjából állhat. A bíróság a szakértő által felszámított díjat ellenőrizni köteles,¹⁰⁸ és az összes körülményt gondosan vizsgálva olyan összeget állapíthat meg, amely az érvényes díjtételek szerint a szakértőt a tényleges munka alapján megilleti.¹⁰⁹ Ha a szakértő által bejelentett díjigény kapcsán a bíróságnak kétségei vannak, a bíróság elrendelheti a szakértő meghallgatását.¹¹⁰ Ha a szakértő a kirendelő határozatban meghatározott kérdéskört túllépi, szükségtelenül kiegészíti, e többletmunka miatt díjat nem számíthat fel, ha mégis az perköltségként nem állapítható meg. A szakértői díjat megállapító végzésben részletezni kell az egyes díjtételeket, rendelkezni kell a kiutalásról, és mindezeket indokolni kell. Bármely elem elmaradása lényeges eljárási szabálysértés, amely a végzés hatályon kívül helyezését vonja maga után. A díjmegállapító végzés ellen külön fellebbezésnek van helye,¹¹¹ a fellebbezésnek csak a kifogásolt összeg erejéig van halasztó hatálya.¹¹² A letett összeg elégtelenségének jogkövetkezményét a mulasztó köteles viselni. Ha a kirendelő végzés a jelzésre való figyelmeztetést tartalmazza, és ez elmarad a szakértő

mulaszt. Ha a szakértő jelez, de a bíróság nem hívja fel¹¹³ a letevőt a kiegészítésre és kiadja a szakvéleményt, akkor a bíróság; ha felhívja, de eredménytelenül, akkor a letevő terhére esik a mulasztás. Bírói mulasztás esetében nincs olyan figyelmeztetés, amely a letevőt arra kényszerítené, hogy utólag egészítse ki a szakértői díjat, a szakértő azonban jogosult a díjára, így azt az állam előlegezi, s utóbb próbálja behajtani a letevőn. Ez esetben a bíró felelőssége is megállapítható.

A polgári perbeli szakértői bizonyítás befejezéseként egy régebbi gyakorlati problémával, és egy ehhez (is) kapcsolódó újabb jogintézménnyel kívánunk foglalkozni. Az ítélkezési gyakorlatban ellentmondásos megítélése van a fél által benyújtott szakértői véleménynek. Az egyik megközelítés szerint a bíróság a fél által beszerzett szakvéleményt csak a fél álláspontjaként veheti figyelembe: a perben szakértőként általában csak a bíróság által kirendelt szakértő járhat el.¹¹⁴ A konkrét jogesetben az alperes a kirendelt szakértő szakvéleményének előterjesztését követően magánszakvéleményeket csatolt, amelynek alapján a bíróság a korábbi szakvélemény kiegészítését rendelte el. Ezt követően a kiegészített szakvélemény alapján ítéletet hozott. Az elsőfokú ítélet ellen az alperes fellebbezést nyújtott be, amelyben – egyebek mellett - sérelmezte, hogy a megbízásából készült szakvéleményeket a bíróság nem fogadta el ítélkezésének alapjaként, és elutasította az alperesi indítványt, hogy az általa felkért szakértők meghallgatására sor kerüljön. A különböző tartalmú szakvéleményekre tekintettel indokolt lett volna további szakértő kirendelése, illetőleg igazságügyi felülvélemény beszerzése. A Legfelsőbb Bíróság szerint az alperes megalapozatlanul sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság az alperesi megbízás alapján készült szakvéleményeket nem „szakvéleményként” vette figyelembe, továbbá a különböző tartalmú szakvéleményekre tekintettel nem intézkedett igazságügyi felülvélemény beszerzéséről. A döntés szerint a bíróság a fél által beszerzett szakvéleményt csak a fél álláspontjaként veheti figyelembe, és az elsőfokú bíróság az alperes által csatolt szakvéleményeket ilyenként figyelembe is vette. A perben szakértőként csak a bíróság által a Pp. 177. §-a alapján kirendelt szakértő járhat el. Ezen álláspont köszön vissza a Legfelsőbb Bíróság BH1999. 365. számon közzétett eseti döntésében is, és hivatkozási alapként szolgált ugyanezen bíróság egy későbbi (elvi) döntésekor is.¹¹⁵ Utóbbi esetben a bíróság az eljárás során tanúként hallgatta ki a magánszakvélemény készítőjét, a döntésében azonban megismételte, hogy a megbízásból készített szakvélemény csak, mint a fél nyilatkozata vehető figyelembe. A magánszakvélemény felemás értékelését mutatja azon eseti döntés is, amely szerint a fél által kirendelt igazságügyi szakértő véleményével szemben benyújtott magánszakértői vélemény alapot adhat a jogszabályban meghatározott szakértői testület megkeresésére. A fenti gyakorlat szerint a magánszakvélemény nem bizonyítéknak, hanem a fél előadásának minősül, s mint ilyen érdemi döntés alapja nem lehet, azonban alkalmas lehet a bíróság kirendelésére adott igazságügyi szakvéleményben foglaltak kétségessé tételére, és további bizonyítás elrendelésére. Ezzel szemben ugyancsak létező alsóbb bírósági és részben legfelsőbb bírósági¹¹⁶ gyakorlat szerint a magánszakvélemény olyan szakmai álláspont, amely a bizonyítékok körében értékelendő,¹¹⁷ amelyet a bíróság által kirendelt szakértő véleményével – amennyiben azzal ellentétes – egybe kell vetni, meg kell kísérelni az ellentmondások feloldását, az eltérő álláspontok ütköztetését.¹¹⁸ E gyakorlat minden esetben bizonyítéknak tekinti a fél által csatolt szakvéleményt, akkor is, ha az abban foglaltakat a bíróság nem fogadja el. Ennek alapvető feltétele az, hogy a fél az objektivitás igényével készített magánszakértői véleményt, nem álláspontjának kifejtésére, hanem álláspontjának alátámasztásul – bizonyítékként kívánja felhasználni.¹¹⁹ Egységesnek tekinthető azonban a gyakorlat tekintetben, hogy a magánszakértői vélemény alkalmas az igazságügyi szakértői vélemény szakmai helytállóságának kétségessé tételére, és a bíróság nem tesz eleget az indokolási kötelezettségének, ha a becsatolt magánszakvélemény elvetésének indokát nem adja.¹²⁰

Úgy véljük az utóbbi gyakorlat a helyes, a Pp. bizonyítási rendszerével összhangban álló. Tévesnek tartjuk azon álláspontot, amely a fél megbízásából készült szakvéleményt a fél nyilatkozatának tekinti. Már csak azon okból is, mert a szakvéleményt nem ő, hanem az általa felkért személy készíti el a saját nevében. E szakértő – a fél által biztosított adatok és vizsgálati anyag alapján – szakértői vizsgálatot végez. A Legfelsőbb Bíróság előbb említett gyakorlata alapján a fél nyilatkozatának kellene tekinteni az olyan tanú vallomását is, aki a féltől szerzett ismereteiről ad számot a bíróság előtt. Az általunk tévesnek tartott gyakorlat is megengedhetőnek tartja a

magánszakvélemény készítőjének tanúkénti kihallgatását. Ez pedig mégis azt jelentené, hogy a fél nyilatkozatának egy része bizonyítéknak minősül („szakértő tanú” vallomása), más része („szakértő tanú” által készített szakvélemény) pedig nem. További ellentmondást jelent, hogy a Legfelsőbb Bíróság szerint a magánszakvélemény alapot adhat a szakértői testület kirendelésére, amely azt jelenti, hogy egy szakvélemény és a fél nyilatkozatának tekintet másik vélemény közötti ellentmondás következtében kerül rá sor.

A polgári per bizonyítási rendszere a szabad bizonyítás rendszerén alapul, amely a bizonyítási eszközök szabad felhasználását, és a bizonyítékok szabad értékélését jelenti. Ezzel összhangban a Pp. 166. § (1) bekezdése is csak példálódzó felsorolását adja a lehetséges bizonyítási eszközöknek. Következésképp semmi akadálya nincs annak, hogy a magánszakértői véleményt ne tekinthessük bizonyítéknak, még ha nem is szakértői bizonyításnak. A Pp. 177. § (1) bekezdése alapján ugyanis perben szakértő kizárólag a bíróság által szakértőként kirendelt személy lehet. Azonban annak nincs akadálya, hogy a bíróság a magánszakértőt a perben szakértőként rendelje ki.¹²¹ Ugyanakkor a Pp. 183. § (2) bekezdésébe ütközönek tartjuk azt, hogy – az előbbi hiányában - egy magánszakvélemény nyomán kerüljön sor szakértői testület kirendelésére. Összességében azt állíthatjuk, hogy a fél által, álláspontjának szakszerű alátámasztására becsatolt magánszakvélemény bizonyíték, amely alkalmas lehet a bíróság által kirendelt szakértő által előterjesztett szakvélemény kétségessé tételére, és alapja lehet további bizonyítás, más szakértő kirendelésének, vagy perbe állítása esetén, végső soron szakértői testület megkeresésére.

A magánszakvéleménytől eltérő minőséget jelent a 2005. évi XLVIII. törvény alapján nemperes eljárásban kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye. A Pp. 183/A. § (2) bekezdése alapján a nemperes eljárásban kirendelt szakértő és szakvéleménye a perben kirendelt szakértővel és szakvéleményével esik egy tekintet alá. A nemperes eljárásban készült szakvélemény bizonyító erejét biztosítja, hogy a szakértő személyének kiválasztásában a kérelmezőnek volt beleszólása, ugyanakkor ronthatja, hogy a szakértő rendszerint csak a kérelmezőtől kapott adatok alapján jár el. Úgy véljük, mindezen kritikus pont ellenére is fontos jogalkotói lépés volt az igazságügyi szakértői szolgáltatás állami biztosítása.

III. Összegzés

A fentebb kifejtett elemzés alapján általános érvénnyel megállapítható, hogy a polgári peres eljárásban a szakértői bizonyítás körében is hangsúlyos szerephez jutnak a felek. A széleskörű rendelkezési joguk más eljárásokhoz (közigazgatási, büntető) képest jelentős befolyást biztosít számukra a szakértői bizonyítás menetére. A szakértő szerepe is hangsúlyos, széleskörű jogosultságai és kötelezettségei folytán. Összegzésként a szakértői bizonyítás általunk leginkább kritikusnak tekintett pontjait emeljük ki, és próbálunk kedvezőbb megoldást jelentő javaslatokkal élni.

A valós tényállás felderítésének igénye megköveteli, hogy azokat a tényeket, amelyek megállapítása a döntéshozó kompetenciáját meghaladják, a szükséges szaktudással rendelkező személyek állapítsák meg, és a bíró mérlegelését követően a döntés alapját képezhessék. Alapvető szempont a bíró tudása, hiszen önmagában az adott ügyben eljáró döntéshozó szubjektív megítélésén múlik, hogy mikor, milyen kérdésben kerül sor szakértői bizonyításra. Úgy véljük nincs olyan praktikus érv, amely ezt a szabályt indokolná. Természetesen nem a ténymegállapítás jogát/kötelezettségét vitatjuk el, hanem a bírói szubjektum, mint kizárólagos feltétel parttalanságát, és az ellenőrizhetőség és számonkérhetőség csorbulását tartjuk kockázatosnak. A bírói kinevezésnek nem feltétele (bármilyen tárgyú) különleges szaktudás, ilyet a konkrét esetben sem kérhet számon senki, amelynek következtében kontrollálhatatlanná válik a ténymegállapítás a felek, és valamelyest a fellebbviteli bíróság számára is. Jól érzékelhető különbséget jelent az is, hogy míg a szakértő személyéről elsődlegesen a felek döntenek, bírói hozzáértés esetén erre értelemszerűen sor sem kerül, mindössze a fellebbezésben vitathatják az érintett tényeket. Az elvi aggályokat ugyan nem szünteti meg, de mégis jelentőséggel bír az, hogy a bírói gyakorlat – a szakszerűség biztosítása, a bizonyítás megkönnyítése, vagy éppen a felelősségelhárítás miatt – rendszerint szakértői bizonyítást

rendel el, és a bíró esetleges különleges szakértelme elvélve érvényesül. Úgy véljük tehát a „szakértő bíró” lehetősége a jelenleginél árnyaltabb szabályozást igényel, figyelemmel a Pp. alapelveire, és az egyéb jogszabályokra is.

A polgári eljárás hangsúlyt helyez arra, hogy az eljárás pártatlansága a szakértő személyén keresztül is biztosítva legyen, ennek érdekében széleskörű összeférhetlenségi szabályokat állít fel. A szakértő kettős – ténymegállapító, és erről a döntéshozó előtt számot adó - szerepéhez illeszkedően, az eljáró hatóság tagjára vonatkozó kizárási okok, valamint a tanúra vonatkozó mentességi szabályok alkalmazandók. Az összeférhetlenség különös áttörését jelenti a Pp. azon szabálya, miszerint a szakvélemény előterjesztését követően merül fel kizárási ok, a bíróság nem automatikusan, hanem a szakvélemény előzetes értékelést követően dönt a kizárásról, azaz előfordulhat, hogy ex lege kizárt szakértő véleményén alapul a döntés. Úgy véljük a szakértői eljárást megelőző kizárási okok nem pusztán a tényleges, hanem a látszólagos elfogultság ellen is szólnak; az említett lehetőség azonban éppen ezt a rendszert gyengíti, ezért ennek kiiktatása indokolt.

Az eljárás tárgyához és céljához rendelt résztvevők, azok jogai és kötelezettségei alapvetően meghatározzák a bizonyítási eljárást, ezen belül a szakértői bizonyítást is. Meghatározó jelentősége van annak, hogy a polgári eljárás a döntéshozótól különböző személy kezdeményezésére indul meg. Hivatalból folytatott eljárásokban a bizonyítási eljárás meghatározása az eljárást kezdeményező döntéshozóé kell, hogy legyen. Ha a kezdeményezés joga/kötelezettsége másrt illet, e személy dönt arról, hogy igényének érvényesítéséhez milyen (megengedett) bizonyítási eszközöket vesz igénybe. Ez esetben a szakértői bizonyítást az kezdeményezi, akinek érdekében áll a különleges szakértelmet igénylő tény megállapítása, akinek az oldalán a bizonyítási kötelezettség van. Ebből okszerűen következik az is, hogy annak eredményét is viselnie kell.

A szakértői bizonyítás kezdeményezésén túl, a szakértő személyéről való döntés, a kérdésfeltevés és a szakértői vizsgálaton való részvétel lehetősége, a szakvélemény kötelező közlése, további szakértő kirendelésének indítványozása, valamint az alternatív szakértői vélemények felhasználása folytán a felek rendkívül jelentős szerepet töltenek be a szakértői bizonyításban. E téren a magánszakvélemények kettős minősítése igényel elsősorban jogalkotói,¹²² másodlagosan jogegységi rendezést. Általánosságban egy olyan rendszer is elképzelhető lenne, amely a szakértő részvételét alapvetően két módon teszi lehetővé. Az általános eljárás a kirendelés lenne, amely az adott kérdésben és ügyben először véleményt nyilvánító szakértő eljárásban való részvételét biztosítaná. A különös mód az ún. bevonás volna, amely a kérdésben – akár más eljárásban, akár eljáráson kívül, megbízás folytán - már szakvéleményt készített szakértő adott eljárásban általános szabályok szerint való közreműködését biztosítaná.

A kirendelő végzés tartalmát illetően a Pp. csak szűkszavúan, a kérdések, és azok megválaszolásához szükséges adatok, esetlegesen bizonyos figyelmeztetések közlését írja elő. Erre tekintettel indokolt volna utaló szabályban az Isztv., mint háttérjogszabály felhívása, amely lényegében kimerítően tartalmazza a szükséges elemeket.

A szakértő legfőbb kötelezettsége: valós tartalmú szakvélemény előterjesztése. E kötelezettség szándékos vagy akár gondatlan megszegése bűncselekménynek minősül, és szabadságvesztéssel is büntethető. Egyéb eljárásjogi kötelezettségeinek megszegései már kisebb súlyú következményekkel járnak. A polgári bíróság változatos eszköztárból meríthet, amelyet – a legutóbbi módosítások révén, a korábbiakhoz képest szélesebb körben – kötelezően kell alkalmaznia. A pénzbírság, vagy az elővezetés mérlegelést nem tűrő alkalmazása konkrét esetben hatékony lehet, de mint lehetőség eddig is a bíró rendelkezésére állt, így annak kötelezővé tétele a bíró kar kritikája is egyben. Úgy véljük a bíróság és az igazságügyi szakértők közötti viszonyhoz nem a személyi szabadságot korlátozó, irreverzibilis rendőri elővezetés, hanem az etikai eljárás bírói kezdeményezésének Pp-beli biztosítása volna illő. Hosszabb távon nagyobb visszatartó erővel bírhat az eljárás kezdeményezésének lehetősége, és különösen kötelezettsége már csak azért is, mert az etikai eljárásban kiszabható büntetések jelenthetnek igazán komoly hátrányt.

Felhasznált források:

I. Irodalomjegyzék

1. Farkas József – Kengyel Miklós: Bizonyítás a polgári perben. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
2. Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
3. Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Harmadik, átdolgozott kiadás. Osiris kiadó, Budapest, 2001.
4. Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1913.
5. Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. Magyar Jog, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009/3. szám
6. Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007.
7. Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): Igazságügyi szakértői kézikönyv. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.
8. Wallecher Lajos: Bírói aktivitás és félegyenlőség a polgári perben, avagy korlátozható-e a bírói túlbuzgóság? Magyar Jog, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 1996/12. szám

II. AB határozatok

1. 44/1991. (VIII. 28.) AB határozat
2. 9/1992. (I. 30.) számú AB határozat
3. 53/1992. (X. 29.) AB határozat
4. 1/1994. (I. 7.) számú AB határozat
5. 75/1995. (XII. 21.) AB határozat
6. 43/2004. (XI. 17.) AB határozat

III. Eseti döntések

1. BDT2008. 1895.
2. BDT2000. 312.
3. BDT2000. 290.
4. BDT2001. 23.
5. BDT2003. 31,
6. BDT2003. 60.
7. BH1973. 171.
8. BH1979. 225.
9. BH1980. 138.
10. BH1980/216.
11. BH1981. 377.
12. BH1982. 294.
13. BH1985. 202.
14. BH1987. 205.
15. BH1990. 227.

16. BH1991. 288.
17. BH1992. 111.
18. BH1992. 270.
19. BH1993. 640.
20. BH1993. 683.
21. BH1994. 619.
22. BH1995. 516.
23. BH1995. 604.
24. BH1996. 217.
25. BH1996. 492.
26. BH1996. 543.
27. BH1998. 534.
28. BH1999. 132.
29. BH1999. 169.
30. BH1999. 365.
31. BH1999. 405.
32. BH2000. 208.
33. BH2001. 71.
34. BH2001. 328.
35. BH2001. 430.
36. BH2003. 17.
37. BH2003. 389.
38. BH2005. 147.
39. BH2006. 161.
40. BH2006. 298.
41. BH2007. 192.
42. BH2010. 125.
43. BH2010. 134.
44. EBH2002. 790.
45. EBH2007. 1601.
46. Fővárosi Ítéltábla 4.Pf.20.209/2005/4. számú határozata
47. Fővárosi Ítéltábla 7.P.20.750/2006/4. számú határozata
48. Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.21.242/2006/3. számú határozata
49. Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.488/2007/3. számú határozata
50. Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.402/2007/4. számú határozata
51. KGD2002. 296.
52. Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.278/2006/5. számú határozata
53. Pécsi Ítéltábla Gf.IV.30.305/2006/6. számú határozata
54. Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.179/2006. számú határozata
55. Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.311/2007. számú határozata
56. Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.450/2006. számú határozata

III. Egyéb források

1. Baranya Megyei Bíróság Polgári-Gazdasági-Közigazgatási Kollégiumának 2/2004. (II. 6.) számú kollégiumi véleménye
2. Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5 számú Ajánlása
3. Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről szóló R (81) 7. számú Ajánlása
4. Zala Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának 3/2000.P számú véleménye

¹ Ph.D hallgató, ELTE, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

² A Pp. 1. §-ának eredeti verziója szerint: „Ennek a törvénynek az a célja, hogy a bíróságok előtti eljárásban az állampolgárok személyi és vagyoni jogaival, továbbá az állam és az egyéb jogi személyek vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült jogviták eldöntését az anyagi igazság alapján biztosítsa”.

³ Figyelemmel a 9/1992. (I. 30.) számú AB határozatban foglaltakra.

⁴ 53/1992. (X. 29.) AB határozat indokolása.

⁵ 75/1995. (XII. 21.) AB határozat indokolása.

⁶ 44/1991. (VIII. 28.) AB határozat indokolása.

⁷ Wallecher Lajos: Bírói aktivitás és félegyenlőség a polgári perben, avagy korlátozható-e a bírói túlbuzgóság? Magyar Jog, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 1996/12. szám, 726. o.

⁸ Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007. 84. o.

⁹ pl.: BH1995. 516.

¹⁰ Mulasztásos ítélet esetén a fellebbezési eljárásban nincs lehetőség az első fokú eljárás során bejelenteni elmulasztott tények, bizonyítékok figyelembevételére. (BDT2008. 1895.)

¹¹ Az 1/1994. (I. 7.) számú AB határozat nyomán.

¹² Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 131. o.

¹³ A Pp. 163. § (2) bekezdése jelző nélküli „kétely”-ről szól, azonban a jogirodalomban, illetőleg az ítélezési gyakorlatban különböző megfogalmazások merülnek fel, ismert a „megalapozott”, a „bármilyen”, a „legcsekélyebb” kétség kategóriája. A magunk részéről bármilyen jelző használatát szükségtelennek tartjuk; ha a bíróságnak kételye áll fenn egy releváns tény valósága felől, hivatalból kötelessége felhívni a kétséges tényeket bizonyítani köteles felet bizonyítékai megjelölésére, szakértői vélemény beszerzésének szükségességére.

¹⁴ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 62. o.

¹⁵ Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. Magyar Jog, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009/3. szám, 132. o.

¹⁶ Lásd.: Pécsi ítélőtábla Gf.IV.30.305/2006/6. számú határozata.

¹⁷ A bizonyítandó tények a kereseti kérelem elbírálásához szükséges anyagi jogszabály által megkívánt tények, amelyek köre különböző bizonyítást kioltó elemek (a felek egyező nyilatkozatai, beismerés, stb.) folytán szűkülhet. E körben a bíróságot tájékoztatási kötelezettség nem terheli.

¹⁸ Zala Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának 3/2000.P számú véleménye.

¹⁹ Ebből következően a törvény egyetlen bizonyítéknak sem tulajdonít súlyozott bizonyító erőt, és egyetlen bizonyítási cselekményt sem tekint a többi fölött álló, eltérő értékűnek. [43/2004. (XI. 17.) AB határozat] Kérdéses, hogy maradéktalanul érvényesül-e ez a tétel a szakvélemények esetében.

²⁰ Pp. 177. § (1) bekezdés.

²¹ Szegedi ítélőtábla Pf.III.20.179/2006. számú határozata.

²² Pl.: Fővárosi ítélőtábla 4.Pf.20.209/2005/4., 8.Pf.21.402/2007/4., 6.Pf.20.488/2007/3. számú határozatainak indokolása.

²³ Pl.: Pécsi ítélőtábla Pf.III.20.278/2006/5. számú határozata, BH2006. 298.

²⁴ BH2010. 125.

²⁵ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Harmadik, átdolgozott kiadás. Osiris kiadó, Budapest, 2001. 269. o.

²⁶ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5 számú Ajánlás indokolásának 6. pontja szerint a felek számára megállapított határidők célja az, hogy megfelelő időt biztosítsanak számukra az eljárási cselekmények teljesítésére. A határidőknek a felek általi be nem tartása az eljárás lassúságához hozzájárul, növeli a költségeket és szankcionálni kell azt. A felek biztonságának és az eljárás rendjének biztosítása érdekében a határidők megismerését meg kell könnyíteni, amely történhet akár a bíró által, akár a másik fél által is. Amennyiben ez a feltétel teljesül, a határidőt pedig nem tartották be, akkor a vétkes felet szankcióval kell sújtani, amelynek súlya a teljesítendő eljárási cselekmény fontosságától, a per lefolytatásának ilyen jellegű sérelme következményeitől valamint a másik fél érdekeitől függ. Szankcióként említeni lehet a felperes vétkességének esetében az eljárás megszüntetését, az alperes hibája esetén pedig a kereseti kérelemnek helyt adást és bármelyik fél mulasztása esetén a kár avagy a költségek megtérítését, továbbá az eljárási cselekmény teljesítésének jogvesztését.

²⁷ Fővárosi Ítélőtábla 7.P.20.750/2006/4. számú határozata.

²⁸ Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. Előterjesztés a Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiumának ülésére, 2008. 17. o.

²⁹ Ha olyan bizonyíték csatolása marad el, amely az eljárás kezdetétől rendelkezésre áll, az önhiba megállapítható, és a Pp. 141. § (6) bekezdése alkalmazható. Lásd: BH2001. 328.

³⁰ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Harmadik, átdolgozott kiadás. Osiris kiadó, Budapest, 2001. 237. o. Lásd még: BDT2008. 1895.

³¹ Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. Magyar Jog, HVG-Orac Lap-

és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009/3. szám, 139. o.

³² BDT2000. 290. Az ennek megfelelő eljárást a tárgyalási jegyzőkönyvnek, vagy a per egyéb iratainak tükröznie kell. Lásd: BH2010. 125.

³³ BDT2000. 312.

³⁴ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Harmadik, átdolgozott kiadás. Osiris kiadó, Budapest, 2001. 283. o.

³⁵ Farkas József – Kengyel Miklós: Bizonyítás a polgári perben. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 157. o.

³⁶ Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1913. 593. o.

³⁷ A BH2000. 208. számú eseti döntés indokolása szerint: „A másodfokú bíróság helyesen járt el, amikor a perbeli szakértőt szakvéleményének kiegészítésére hívta fel. A Pp. 206. §-ának (1) bekezdése szerinti mérlegeléssel helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy a szakértőnek a rezsioradíjjal kapcsolatos megállapítása nem tekinthető megalapozottnak. Tévedett azonban, amikor más szakértő kirendelése vagy a szakértői vélemény felülvizsgálatának elrendelése helyett a rezsioradíj mértékét maga határozta meg. A bizonyítékoknak a maguk összességében történő értékelése során a bíróság ugyan nincs elzárva attól, hogy a szakértői véleményt mellőzze, ezt azonban csak a perben feltárt kétségtelen tényekre alapozva teheti meg. Nem tekinthetők ilyenek az egyéb perekből szerzett bírósági tapasztalatok.”

³⁸ E kérdés a felek általi jelölésnél is felmerül, habár itt „csak” szakértő és szakértő közötti választásról van szó.

³⁹ Ettől csak objektív okból lehet eltérni, pl.: ha a minőségileg hibásnak állított áru megsemmisült, s ezáltal a tétel szakértői bevizsgálásának lehetősége is megszűnt. Ez esetben a bíróság nem sért eljárási szabályt azzal, hogy a fél indítványa ellenére a szakértői bizonyítást mellőzi. (BH1996. 543.)

⁴⁰ A Pp. 177. § (2) bekezdése szerint, a bíróság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt, vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet rendelhet ki szakértőként. Más szakértő csak ezek hiányában kivételesen alkalmazható.

⁴¹ A Függelék B/7. pontja értelmében rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a lehető legkevesebb szakértőt rendelje ki a bíróság - akár hivatalból, akár a felek kérelmére - ugyanabban az ügyben.

⁴² Az Isztv. 30. § (1) bekezdése értelmében a szakértő a szakértői vélemény elkészítéséhez a névjegyzékben nem szereplő személy segítségét (szakkonzultáns), a szakvélemény előkészítéséhez szakértőjelölt közreműködését, a technikai jellegű tevékenység elvégzésére segédszemélyzetet vehet igénybe. Ugyanakkor nincs joga arra, hogy a szakvélemény elkészítésébe - a bíróság előzetes engedélye nélkül - szakértőként más személyt vonjon be. (BH1996. 492.)

⁴³ BH2006. 161.

⁴⁴ A Pp. 183. § (3) bekezdése alapján a kizárásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni az ún. szakértői testületekre, illetőleg az eljáró bizottság tagjaira is. Azonban nincs akadálya annak, hogy ha a szakértői testület megkeresését megelőzően beszerzett szakvélemények egyikét olyan személy készítette, aki az utóbb kirendelt testület tagja is.

⁴⁵ Pp. 178. § (3) bekezdés.

⁴⁶ Lényeges eljárási szabályt sért az elsőfokú bíróság, amikor az egyik fél szakértővel szemben előterjesztett kizárási kérelme folytán a felek és a szakértő meghallgatása után a kizárás tárgyában nem hozott alakszerű határozatot. BH1996. 217.

⁴⁷ Pp. 177. § (3) bekezdés.

⁴⁸ EBH2007. 1601.

⁴⁹ Lásd: BH2006. 161.

⁵⁰ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 241. o.

⁵¹ Lásd még: BH1992. 111.

⁵² Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007. 517. o.

⁵³ BH1990. 227., BH1991. 288., BH1994. 619.

⁵⁴ BH2001. 71 számú eseti indokolása szerint: a másodfokú bíróság végzésében nyolcnapos határidőt szabott az alpereseknek a szakértői költség előlegezésére, az alperesek azonban a felhívásban foglaltaknak a jogerős ítélet meghozataláig eltelt csaknem négy hónap alatt sem tettek eleget. Ezért a másodfokú bíróság jogszabálysértés nélkül helyesen alkalmazta a perben a Pp. 141. §-ának (6) bekezdését, mellőzve a perben az írásszakértő kirendelését.

⁵⁵ Pp. 177. § (5) bekezdés.

⁵⁶ Pp. 233. § (3) bekezdés b) pont.

⁵⁷ Pp. 227. § (2) bekezdés.

⁵⁸ 3/1986. (II. 21.) IM rendelet 6. § (4) bekezdés.

⁵⁹ Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): Igazságügyi szakértői kézikönyv. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 215. o.

⁶⁰ Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007. 1027. o.

⁶¹ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft.,

Budapest, 2005. 247. o.

⁶² Lásd: BH2006. 161.

⁶³ Hiányos adatközlés esetén a szakértő a szakvélemény előterjesztésének késedelme miatt nem felelős. (BH1981. 377.)

⁶⁴ Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1913. 597. o.

⁶⁵ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 247. o.

⁶⁶ Az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 2. §-a alapján a szakértő kezdeményezheti a kirendelés alól történő felmentését, ha a kirendelő a szakértő kérésére nem biztosítja a szakértő által megjelölt, a szakértői tevékenység ellátásához szükséges adatokat, felvilágosítást, iratokat és vizsgálati tárgyakat, és e nélkül a kirendelés nem teljesíthető.

⁶⁷ Pp. 180. § (3) bekezdés.

⁶⁸ Fegyveres erők és rendvédelmi szervek tagjaival szemben pénzbírság kiszabására és elővezetés elrendelésére nincs, helyette fegyelmi eljárás kezdeményezésére van mód. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás működését elősegítő polgári eljárásjogi irányelvekről szóló R (84) 5 számú Ajánlása minden mulasztás esetében lehetőséget lát a fegyelmi büntetés kiszabására a bíró! által.

⁶⁹ Ideértve a megkeresett és a kiküldött bíróságot is.

⁷⁰ Pp. 185. § (3) és (4) bekezdés.

⁷¹ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 266. o.

⁷² 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 4. § (1) bekezdés.

⁷³ A Pp. 189. § (1) bekezdése, illetőleg a 192. § (2) bekezdése alapján kivételesen megtagadható a kötelezettség teljesítése.

⁷⁴ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 267. o.

⁷⁵ Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007. 1030. o.

⁷⁶ Eszerint a szakvéleménynek tartalmaznia kell:

- a) a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat (lelet),
- b) a vizsgálat módszerének rövid ismertetését,
- c) a szakmai megállapítások összefoglalását (szakmai ténymegállapítás),
- d) a szakmai ténymegállapításokból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat (vélemény).

⁷⁷ BH2005. 147.

⁷⁸ Pp. 182. § (1) bekezdés.

⁷⁹ Pp. 182. § (2) bekezdés.

⁸⁰ pl.: EBH2002. 790.

⁸¹ BH1985. 202.

⁸² BH1982. 294.

⁸³ BH1973. 171.

⁸⁴ Pp. 182. § (3) bekezdés.

⁸⁵ BH2010. 134.

⁸⁶ BH1979. 225.

⁸⁷ BH2003. 389.

⁸⁸ BH1993. 640.

⁸⁹ BH1980. 138.

⁹⁰ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 293. o.

⁹¹ BH1998. 534.

⁹² BH2000. 208.

⁹³ BH1987. 205.

⁹⁴ Szegedi ítélőtábla Pf.III.20.311/2007. számú határozata.

⁹⁵ Nincs helye új szakértő kirendelésének, ha a szakvélemény hiányosságot, ellentmondást – annak kiegészítése folytán – nem tartalmaz. (BH1998. 534.)

⁹⁶ BH1993. 683.

⁹⁷ BH2001. 430.

⁹⁸ BH1995. 604. számon közzétett eseti döntésben a szakértői véleménnyel kapcsolatos aggályait a bíróság csak az ítéletben fejtette ki úgy, hogy azok az ítélethozatalt megelőzően a tárgyaláson nem merültek fel. Azzal, hogy az aggályok elosztatását nem kísérelte meg a bíróság, illetőleg erre nem biztosított lehetőséget a feleknek, az ítélet hatályon kívül helyezésére vezető lényeges eljárási szabálysértést követett el.

⁹⁹ pl.: Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): Igazságügyi szakértői kézikönyv. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 217. o., Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 294. o.

¹⁰⁰ Baranya Megyei Bíróság Polgári-Gazdasági-Közigazgatási Kollégiumának 2/2004. (II. 6.) számú kollégiumi véleménye.

¹⁰¹ Pp. 178. § (3) és (4) bekezdése.

¹⁰² Pp. 177. § (6) bekezdése.

¹⁰³ BH1999. 132.

¹⁰⁴ KGD2002. 296. Ennél szigorúbb követelményt állított fel ugyanezen bíróság a BH1993. 683. számú eseti döntésben: származási perben - az ellentétes szakértői vélemények felülvizsgálata helyett - az ellentmondások mérlegeléssel történő feloldása jogszabálysértő. (A döntés indokolása szerint: tévedett a másodfokú bíróság, amikor az egymásnak ellentmondó szakértői véleményeket, főként a kromoszóma- és a HLA-vizsgálatok ellentétes eredményét a Pp. 206. §-ának (1) bekezdése alapján mérlegeléssel bírálta el. *Az ún. szabad mérlegelési jog, vagyis a felmerült bizonyítékok egybevetése, a maguk összességében való értékelése és meggyőződés szerinti elbírálása nem alkalmazható azokban a jogvitákban, amelyek megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, s azzal a bíróság nem rendelkezik [Pp. 177. § (1) bek.].* A kromoszóma vizsgálat igenlő és az egyéb vértulajdonságokat is értékelő HLA-vizsgálat nemleges eredménye olyan származásbiológiai keretbe tartozó szakkérdés, amely a további szakértői közreműködést, az adott esetben a vélemények felülvizsgálatának elrendelését nélkülözhetetlenné teszi. A bíróság ezért akkor járt volna el megfelelően, ha a két ellentétes szakértői véleménynek a Pp. 182. §-a (4) bekezdése szerinti felülvizsgálatára az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottságát kirendeli. Ennek hiányában a másodfokú bíróságnak a Pp. tévesen alkalmazott 206. §-a (1) bekezdésén, vagyis mérlegelésen alapuló jogerős ítélete megalapozatlan s ennél fogva jogszabálysértő.) Álláspontunk szerint e döntés téves, és az időközben bekövetkezett törvénymódosítás folytán meghaladottá vált. Az indoklás a szabad bizonyítás elvével ellentétes, a szakkérdés elbírálását tekintélyelv alapján, rosszabb esetben a többségi elv alapján tartja eldönthetőnek.

¹⁰⁵ 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet

¹⁰⁶ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 300-301. o.

¹⁰⁷ Pp. 187. §.

¹⁰⁸ 3/1986. (II. 21.) IM rendelet 1. § (7) bekezdés.

¹⁰⁹ Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. második (átdolgozott) kiadás, Complex Kiadó, Budapest, 2007. 1070. o.

¹¹⁰ BH1980/216.

¹¹¹ BH1991. 288.

¹¹² Pp. 187. § (2) bekezdés.

¹¹³ Érdemben legkésőbb a díjmegállapító határozatban, a szakvélemény közlése előtt van erre mód.

¹¹⁴ BH1992. 270.

¹¹⁵ EBH2007. 1601.

¹¹⁶ Utóbbira példa a BH2007. 192., BH2003. 17., BH1999. 169. számú eseti döntések.

¹¹⁷ Szegedi ítélőtábla Pf.III.20.311/2007. számú határozata.

¹¹⁸ Fővárosi ítélőtábla 7.Pf.21.242/2006/3. számú határozata.

¹¹⁹ Szegedi ítélőtábla Pf.III.20.450/2006. számú határozata.

¹²⁰ Pl.: BH1999. 405., BH1999. 365., BDT2003. 31, BDT2003. 60., BDT2001. 23.

¹²¹ Kengyel Miklós (szerk.): A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 221. o.

¹²² Lásd: Ket. 58. § (5) bekezdés.